

DE WILDE GAVE



*Ursula Le Guin*  
De wilde gave



*Uitgeverij De Vliegende Hollander*

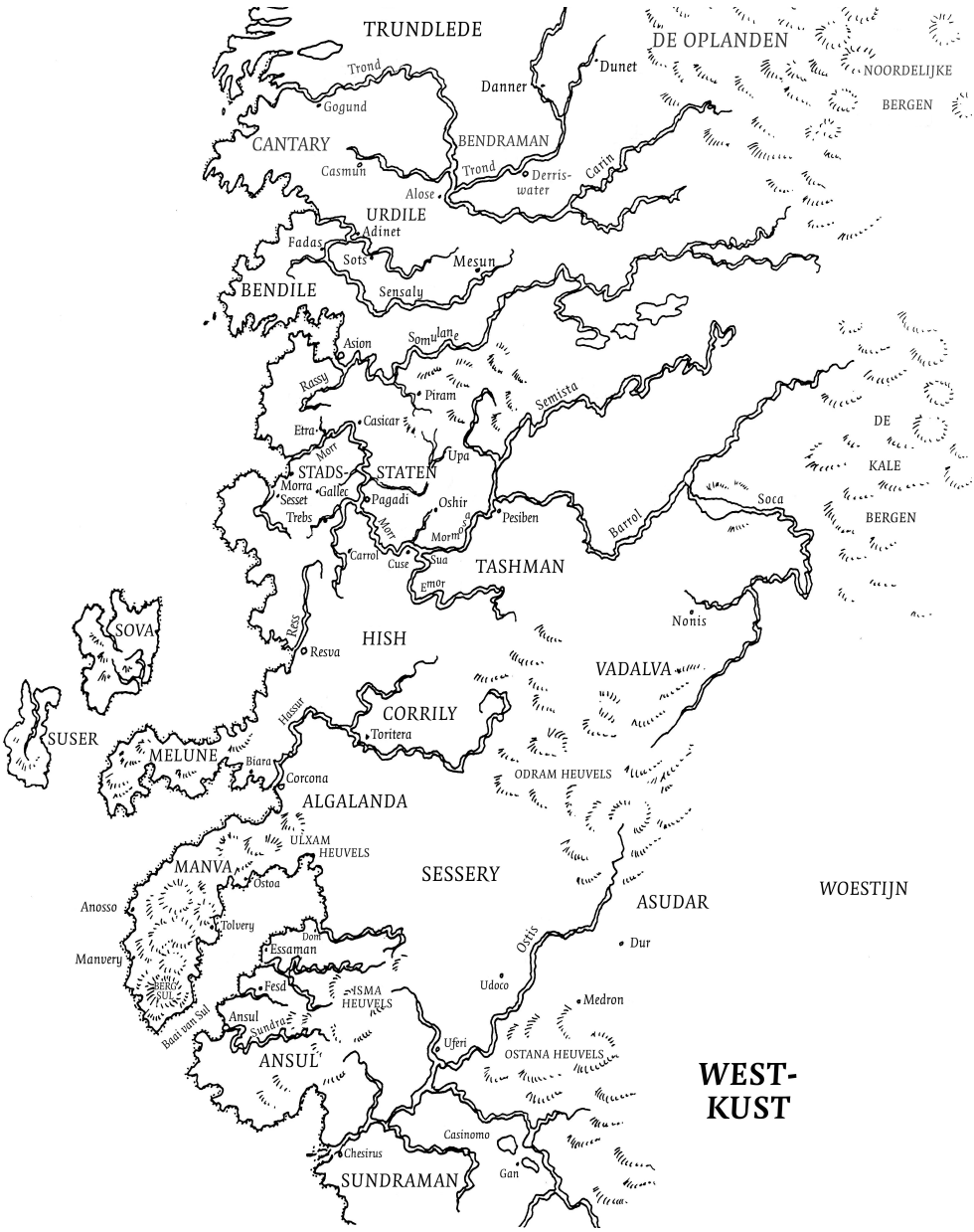
Uitgeverij De Vliegende Hollander stelt alles in het werk om op milieuvriendelijke en duurzame wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van dit boek is gebruik gemaakt van papier met het FSC-kenmerk. Dit kenmerk garandeert dat het hout, of de houtvezel waarvan het product is gemaakt, afkomstig is van ecologisch en sociaal verantwoord bosbeheer.



Copyright © 2004, 2009 Ursula Le Guin  
Copyright Nederlandse vertaling © 2009 Peter Cuijpers  
Oorspronkelijk uitgegeven door Hartcourt Inc.  
Oorspronkelijke titel *Gifts*  
Omslagontwerp Wouter van der Stuys  
Omslagfoto Kamil Vojnar, Trevillion Images  
Vormgeving binnenwerk Perfect Service  
Foto auteur Marian Wood Kolisch

ISBN 978 90 495 0004 7

NUR 334



**WEST-KUST**



# I

Hij was verdwaald toen hij naar ons toe kwam en ik vrees dat het tafelzilver dat hij van ons had gestolen hem niet heeft gered toen hij weer de benen nam en naar de hoge domeinen verdween. Toch was het uiteindelijk deze verdwaalde man, deze wegloper, die onze gids was.

Gry was degene die hem de wegloper heeft genoemd. Toen hij bij ons kwam opdagen wist ze met zekerheid dat hij iets verschrikkelijks had gedaan, moord of verraad, en dat hij aan wraak probeerde te ontkomen. Waarom zou een Laaglander zich anders bij ons vertonen?

‘Onwetendheid,’ zei ik. ‘Hij weet niets van ons. Hij is niet bang voor ons.’

‘Hij zei dat de mensen beneden hem hadden gewaarschuwd om bij de heksen in de heuvels vandaan te blijven.’

‘Maar hij weet niets over de gaven,’ zei ik. ‘Voor hem zijn het alleen verhaaltjes. Legendes, leugens...’

Natuurlijk hadden we beiden gelijk. Ongetwijfeld was Emmon voor iets op de loop, al was het maar voor zijn welverdiende reputatie als dief, of voor verveling. Hij was zo rusteloos, onbevreesd, nieuwsgierig en grillig als een jong hondje dat onbekommerd achter zijn snuffelende snuit aan drementelt. Te oordelen naar zijn accent en sommige zegswijzen die ik me herinner, weet ik nu dat hij uit het verre zuiden kwam, nog voorbij Algalanda, waar verhalen over de Oplanden inderdaad niets anders dan verhalen waren – oude geruchten over een land in het hoge noorden, waar boosaardige tovenaars op ijzige bergen woonden en onmogelijke dingen deden.

Als hij had geloofd wat ze hem daar beneden in Danner hadden verteld, zou hij nooit omhoog zijn gekomen naar Caspromant. Als hij óns had geloofd, zou hij nooit verder bergopwaarts zijn gegaan. Hij luisterde graag naar verhalen, dus hij heeft de onze aangehoord, maar hij geloofde ze niet. Hij was een stadsmens, hij had een opleiding gehad, hij had dwars door de Laaglanden gereisd. Hij kende de wereld. Wie waren wij – Gry en ik? Wat wisten wij – een blinde jongen en een zwijgzaam meisje van zestien, ingekapseld door het bijgeloof en de miezerige troosteloosheid van het boerenland in de heuvels, dat we de hoogdravende naam ‘domeinen’ gaven? Hij verlokte ons op zijn lome, innemende manier om te praten over de machtige vermogens die we bezaten, maar terwijl we dat deden zag hij de sobere, harde omstandigheden waarin we leefden, de bittere armoede, de kreupelen en geestelijk gehandicapten uit de boerderijen, en onze onwetendheid over alles wat zich buiten onze donkere heuvels afspeelde, en zei hij tot zichzelf: ja hoor, arme stakkers, wat zijn ze machtig, die vermogens van jullie!

Gry en ik waren bang dat hij na zijn vertrek naar Geremant zou gaan. Het is een pijnlijke gedachte dat hij daar misschien nu nog steeds is, levend, maar als slaaf, met zijn benen tot kurkentrekkers verwrongen of zijn gezicht misvormd tot vermaak van Erroy, of met écht door blindheid geslagen ogen, zoals dat met de mijne niet het geval is. Want Erroy zou zijn zorgeloze manier van doen, zijn brutaliteit, geen úúr hebben geduld.

Ik heb nogal mijn best gedaan om hem met zijn losse tong bij mijn vader uit de buurt te houden, maar alleen omdat Canoc weinig geduld en een zwart gemoed had, niet omdat ik vreesde dat hij zijn gave ooit zonder een goede reden zou gebruiken. Hij besteedde trouwens weinig aandacht aan Emmon of aan wie ook. Sinds de dood van mijn moeder zat zijn geest vol verdriet en woede en wrok. Hij broedde op zijn smart en verlangde naar wraak. Gry, die alle lage en hoge nesten tot mijlen in de omtrek kende, had ooit een aasarend zijn twee zilverige, groteske jongen zien uitbroeden in een nest op de Steilte, nadat de moedervogel



die namens hen beiden had gejaagd door een herder was gedood. Zo broedde ook mijn vader, en verhongerde hij.

Voor Gry en mij was Emmon een godsgeschenk, een wezen dat licht bracht in onze schemering. Hij stilde onze trek, want ook wij leden honger.

Hij kon ons nooit genoeg vertellen over de Laaglanden. Hij gaf altijd wel een antwoord op de vragen die ik stelde, maar vaak was het een grapje, of klonk het ontwijkend of vaag. Waarschijnlijk wilde hij heel wat over zijn verleden niet aan ons kwijt. Hij was trouwens ook geen scherpe waarnemer en precieze verslaggever zoals Gry, wanneer ze mijn ogen was. Dan kon ze exact beschrijven hoe een pasgeboren stierkalf eruitzag, met zijn blauwachtige vacht en knokige poten en kleine fluwelen horenknobbels, zodat ik dat allemaal haarscherp voor me zag. Maar toen ik Emmon had gevraagd de stad Derriswater te beschrijven, zei hij alleen dat hij het amper een stad vond en dat de markt er saai was. Maar ik wist, want dat had mijn moeder me verteld, dat Derriswater hoge rode huizen en diepe straten ertussen had, en dat trappen van leisteen vanaf de kaden en ankerplaatsen bij de druk bevaren rivier naar boven leidden, en dat er een vogelmarkt was en een vismarkt en een markt voor kruiden en wierook en honing, en een markt voor oude kleren en een voor nieuwe, en een grote markt voor aardewerk, waarvoor mensen van heinde en ver over de Trond kwamen varen, zelfs vanaf de kust van de oceaan.

Misschien had Emmon in Derriswater wat pech gehad met zijn diefachtigheid.

Wat de reden ook mocht wezen, hij gaf er meestal de voorkeur aan óns vragen te stellen en op zijn gemak naar de antwoorden te luisteren. Ik ben altijd een prater geweest, als er iemand was die luisterde. Gry had een lange geschiedenis van waakzaam zwijgen, maar Emmon bleek in staat haar aan het praten te krijgen.

Ik betwijfel of hij besepte hoe hij had geboft dat hij bij ons beiden terecht was gekomen, maar hij toonde waardering voor het welkom en het comfort dat we hem boden tijdens een bijtende,

natte winter. Hij had medelijden met ons. Ongetwijfeld verveelde hij zich. Hij was nieuwsgierig.

‘Wat doet die man in Geremant dan voor vreselijks?’ vroeg hij bijvoorbeeld, met precies genoeg scepsis in zijn stem om mij te dwingen mijn best te doen hem te overtuigen van de waarheid van mijn woorden. Dit waren namelijk zaken waarover niet vaak gesproken werd, zelfs niet onder mensen met de gave. Het leek onnatuurlijk om er hardop over te praten.

‘De gave van die clan is het verwringen,’ zei ik ten slotte.

‘Verwringen? Zoiets als handenwringen?’

‘Een beetje.’ Ik kon het moeilijk onder woorden brengen, moeilijk uitspreken. ‘Het wringen van mensen.’

‘Dat ze worden uitgeknepen? Uitgeperst?’

‘Nee. Hun armen, benen. Hun nek. Hun lichaam.’ Ik zat zelf ook een beetje in de knoop, want ik voelde me slecht op mijn gemak bij dit onderwerp. ‘Je hebt op de Bultheuvel de oude Gonnen gezien, de houthakker. We kwamen hem gisteren tegen op het karrenspoor. Gry heeft je gezegd wie hij was.’

‘Hij liep helemaal krom.’

‘Dat heeft brantor Erroy hem aangedaan. Hij heeft hem verwrongen.’

‘Zijn bovenlijf zowat opgevouwen? Waarom?’

‘Voor straf. De brantor zei dat hij hem in het bos van Gere had betrappt op het stelen van hout.’

Na een poosje zei Emmon: ‘Een mens kan er ook door reumatiek zo uitzien.’

‘Gonnen was toen nog een jonge man.’

‘Dus je hebt het niet zelf meegemaakt.’

‘Nee,’ zei ik, geprikkeld door zijn luchtige ongelooft. ‘Maar hij wel. En mijn vader ook. Gonnen heeft het hem verteld. Gonnen zei dat hij helemaal niet in Geremant was, alleen bij de grens, maar nog in onze bossen. Brantor Erroy zag hem en begon te schreeuwen, en Gonnen werd bang en rende weg met een lading hout op zijn rug. Hij viel. Toen hij probeerde op te staan was zijn rug geknakt en liep hij krom, zoals nu nog steeds. Als hij

probeert zich op te richten schreeuwt hij van de pijn, heeft zijn vrouw gezegd.'

'En hoe heeft de brantor hem dit aangedaan?'

Emmon had dit woord van ons geleerd. Volgens hem had hij het in de Laaglanden nooit gehoord. Een brantor is de meester of de meesteres van een domein, dat wil zeggen de hoofdman en de meest begiftigde van een clan. Mijn vader was brantor van Caspromant. Gry's moeder was brantor van de Barres van Roddmant en haar vader was brantor van de Rodds van datzelfde domein. Gry was dus half een Barre en half een Rodd. Gry en ik waren hun erfkinderen. De jonge adelaartjes in hun nest.

Ik aarzelde om Emmons vraag te beantwoorden. Hij had geen spottende toon gebruikt, maar ik wist niet of ik iets mocht zeggen over de vermogens die de gave ons geeft.

Gry gaf hem antwoord. 'Hij zal de man hebben aangekeken,' zei ze met haar zachte stem. In mijn blindheid deed die stem me altijd denken aan een licht briesje dat de bladeren van een boom in beroering brengt. 'En met zijn linkerhand of een vinger naar hem hebben gewezen, en misschien zijn naam gezegd. Daarna zal hij twee of drie woorden hebben uitgesproken. En het was klaar.'

'Wat voor woorden?'

Gry zweeg; misschien haalde ze haar schouders op. 'De gave van Gere is niet de mijne,' zei ze uiteindelijk. 'We weten niet hoe ze werkt.'

'Werkt?'

'De manier waarop een gave tot effect komt.'

'Nou, hoe werkt je eigen gave dan? Wat doet ze?' vroeg Emmon, niet plagend, maar oprecht nieuwsgierig. 'Heeft ze iets te maken met jagen?'

'De gave van Barre is het roepen,' zei Gry.

'Roepen? Wie roep je?'

'Dieren.'

Na elke vraag volgde een korte stilte, lang genoeg voor een knikje. Ik stelde me de uitdrukking op Gry's gezicht voor bij het

knikken – aandachtig, maar toch afstandelijk. ‘Hazen? Wilde zwijnen? Beren? Als je een beer riep en die kwam naar je toe, wat zou je dan doen?’

‘De jagers zouden hem doden.’ Ze zweeg even en zei: ‘Ik roep niet voor jagers.’

Haar stem klonk niet als een briesje in gebladerte maar als wind tegen rotsen.

Onze vriend begreep vast en zeker niet wat ze bedoelde, maar haar toon zal hem koud op het lijf zijn gevallen. Hij praatte niet meer tegen haar, maar richtte zich tot mij. ‘En jij, Orrec, welke gave heb jij?’

‘Dezelfde als mijn vader,’ zei ik. ‘De gave van Caspro wordt ontdoen genoemd. En ik zal je er niets over vertellen, Emmon. Neem me niet kwalijk.’

‘Nee, jij moet me mijn botheid niet kwalijk nemen,’ zei Emmon, nadat hij eventjes verrast had gezwegen. Zijn stem klonk zo warm, met alle hoffelijkheid en zachtheid van de Laaglanden erin, precies als de stem van mijn moeder, dat ik tranen voelde prikken onder de verzegeling die mijn ogen afsloot.

Hij of Gry porde onze kant van het vuur op. De warmte ervan, die me zeer welkom was, wikkelde zich weer om mijn benen. We zaten in de grote haardkuil van het Stenen Huis van Caspromant, in de zuidelijke hoek, waar zitbanken diep in de vloer zijn uitgespaard. Het was een koude avond, eind januari. De wind in de schoorsteen maakte oehoegeluiden als van een reuzenuil. De spinsters zaten aan het andere einde van de haard, waar het licht beter was. Ze babbelden wat of zongen zacht hun eentonige spinsterliedjes en wij in onze hoek praatten verder.

‘Maar de anderen dan?’ vroeg Emmon, die niet te stuiten was. ‘Kun je me daarover misschien iets vertellen? De andere brantors hier in de heuvels, in de andere... domeinen en stenen torens, zoals deze? Welke vermogens bezitten zij? Wat zijn hun gaven? Waar worden ze om gevreesd?’

Nog altijd dat ondertoontje van ongelooft, een uitdaging die ik niet kon weerstaan. ‘De vrouwen in de clan van Cordemant heb-

ben het vermogen om te verblinden,' zei ik. 'Of doof te maken, of sprakeloos.'

'Nou, dat hoort akelig aan,' zei hij, en deze keer klonk het imponerend.

'Sommige mannen van Cordemant hebben die gave ook,' zei Gry.

'Gry, heeft jouw vader, de brantor van Roddmant, een gave of komt het allemaal van je moeders kant?'

'De Rodds hebben de gave van het mes,' zei ze.

'En dat is?'

'Iemand een tovermes in het hart jagen of er zijn keel mee afsnijden of hem er naar believen mee verminken, mits hij in het zicht is.'

'Bij alle namen van de zonen van Chorm, dát is een linke truc! Een griezelige gave! Ik ben blij dat je meer op je moeder lijkt.'

'Ik ook,' zei Gry.

Hij bleef aandringen en ik kon het niet laten interessant te doen door hem over de vermogens van mijn volk te vertellen. Dus ik lichtte hem in over de clan Olm, waarvan de begiftigden een vuur kunnen ontsteken op elke plek die te zien en aan te wijzen is. En over de Callems, die zware dingen kunnen verplaatsen door middel van woorden en gebaren, zelfs gebouwen, zelfs glooiingen in het land. En de clan Morga, die inkijk heeft, waardoor ze weten wat je denkt – hoewel Gry zei dat ze alleen ziekte en zwakte in je binnenste konden zien. Maar we waren het erover eens dat het in beide gevallen onplezierig zou zijn de Morga's als burens te hebben, hoewel niet gevaarlijk, en dat ze daarom ver uit de buurt, op schrale domeinen in de noordelijkste valleien leven, en dat niemand veel van ze weet, alleen dat ze goede paarren fokken.

Daarna vertelde ik hem wat ik mijn hele leven had gehoord over de clans van de grote domeinen: Helvarmant, Tibromant, Borremant, de krijgsheren van de Carrantages, op de berg in het noordoosten. De gave van de Helvars heette het zuiveren en leek op die van mijn eigen clan, dus ik zei er verder niets over. De ga-

ven van de Tibro's en de Borres werden de teugel en de bezem genoemd. Een man van Tibromant kon je je wil ontnemen en je dwingen zijn wil te doen; dat was de teugel. En een vrouw van Borremant kon je je geest afpakken en een hersenloze idioot van je maken, zonder verstand en spraak; dat was de bezem. En het werd uitgevoerd, zoals al zulke gaven, door een blik, een gebaar, een woord.

Maar deze vermogens waren voor ons net zo goed van horen zeggen als voor Emmon. Hier in de Oplanden woonde niemand van de grote clans en de brantors van de Carrantages gingen niet om met ons, mensen van de lagere domeinen, hoewel ze af en toe van de berg naar beneden kwamen om lijfeigenen te roven.

'En dan vechten jullie terug met jullie messen en vuren en al-les,' zei Emmon. 'Nu begrijp ik waarom jullie zo verspreid wonen. En het volk ten westen van hier, het grote domein Drummant, waar je over sprak? Hoe maakt hún brantor jullie ongelukkig? Ik weet zulke dingen graag voordat ik zo iemand tegenkom.'

Ik zei niets. 'De gave van brantor Ogge is het trage bederf,' zei Gry.

Emmon lachte. Hij wist niet beter.

'De ergste tot nu toe!' zei hij. 'Nog erger dan wat je zei over de mensen met inkijk. Die kunnen je zeggen wat je kwelt. Dat kan best een nuttige gave zijn.'

'Niet tegen een roofoverval,' zei ik.

'Liggen al jullie domeinen dan voortdurend met elkaar overhoop?'

'Natuurlijk.'

'Waarom?'

'Als je je niet verdedigt, wordt je clan gekneveld en overgenomen.' Ik reageerde nogal hooghartig op zijn onwetendheid. 'Daar zijn de gaven voor bestemd. Het zijn vermogens om je clan te beschermen en je afkomst zuiver te houden. Als we onszelf niet konden beschermen, zouden we de gave verliezen. Dan werden we onder de voet gelopen door andere clans en door gewone mensen of zelfs door *callucs*...' Het woord bestierf op mijn lippen.

Het was een scheldnaam voor Laaglanders, mensen zonder enige gave. Ik had het nooit eerder in mijn leven hardop gezegd.

Mijn moeder was een calluc geweest. Zo hadden ze haar in Drummant genoemd.

Ik hoorde dat Emmon met een stok in de as porde en na een poosje zei hij: 'Dus deze vermogens, deze gaven, zijn erfelijk in een clan en ze gaan over van vader op zoon, net als een stompe neus.'

'En van moeder op dochter,' zei Gry, omdat ik niet reageerde.

'Dus jullie moeten allemaal binnen de clan trouwen om de gave in de clan te houden. Dat kan ik snappen. Sterven de gaven uit als je geen geschikte neef of nicht kunt vinden om mee te trouwen?'

'In de Carrantages is dat geen probleem,' zei ik. 'Daar is de grond vruchtbaarder. De domeinen zijn er groter en ze hebben meer volk. Een brantor daar kan wel tien families hebben die tot zijn clan behoren. Maar hier zijn de clans klein. Gaven worden zwakker als er te vaak buiten de familie wordt getrouwd. Maar de krachtigste gaven bestaan voort. Van moeder op dochter, van vader op zoon.'

'Dus jouw truc met de dieren heb je gekregen van je moeder, de brantorin.' Hij gaf het woord een vrouwelijke vorm en dat klonk belachelijk. 'En Orrec heeft zijn gave van brantor Canoc en daar zal ik verder niets over vragen. Maar wil je me wel zeggen, Orrec, nu ik het vriendelijk vraag, of je blind geboren bent? Of dat het je is aangedaan door die heksen uit Cordemant, over wie je sprak, uit wraak of wegens een vete of tijdens een rooftocht?'

Ik wist niet hoe ik die vraag moest ontwijken en kon geen halfslachtig antwoord bedenken.

'Nee,' zei ik. 'Mijn vader heeft mijn ogen verzegeld.'

'Je vader? Je vader heeft je blind gemaakt?'

Ik knikte.